

Nekrologer

Inge Skougaard-Petersen

2. januar 1932 – 17. november 2015

AF

NANNA DAMSHOLT

Med Inge Skovgaard-Petersens død den 17. november 2015 mistede historiefaget en af de fineste kendere af middelalderens historieskrivning, i særdeleshed af Saxo.

Inge Agnete Edinger Balle blev født 2.1.1932 i Julianehåb på Grønland. Sine første leveår tilbragte hun her, hvor faderen virkede som præst. I 1938 flyttede familien til Keldby på Møn, hvor Inge voksede op i præstegården. Fortroligheden med kirke og kristendom blev en væsentlig del af hendes livsholdning og satte sine spor i hendes virke som historiker. Hun interesserede sig for de åndsformer, fortidens mennesker var prægede af, og ydede sit bedste for at forstå og fremlægge, hvilket helhedssyn på tilværelsen der drev den fortidige historiker til sine valg af materiale, synsvinkler og konklusioner. Inge var barn af en rig præstegårdskultur, der udvidedes ved hendes ægteskab i 1956 med historikeren og præstesønnen Vagn Skovgaard-Petersen. Inge fremstod altid som et ikke kun veluddannet, men dannet og åndfuldt menneske med et sprog, der både skriftligt og mundtligt gjorde det danske sprog ære.

Inge valgte efter studentereksamen i 1950 at studere historie og latin, to fag, der, som det skulle vise sig, var det bedste grundlag for hendes studier i Saxos værk, *Gesta Danorum*. Hendes arbejde med dette værk og udmøntningen af studierne heri vil blive det væsentligste minde, hun har sat sig som historiker. Inge var i kort tid efter sin kandidateksamen i 1959 ansat som timelærer på Skt. Jørgens Gymnasium, hvor hun også tog pædagogikum.

Som studerende oplevede jeg Inge første gang, da jeg i 1959 hørte hende i Historisk Samfund tale om egenkirkevæsenet i Island. Det gjorde stort indtryk på mig og andre studerende at se en lille, spinkel og ung kvinde tale til en lærd forsamling, fortrinsvis bestående af ældre mænd. Min bevidsthed om køn, der ikke var særlig veludviklet på det tidspunkt, noterede dette. Inges foredrag udkom i 1960 i *Scandia* XXVI, hæfte 1. Et forskertalent var på vej. Hun havde allerede vist evne til at se nyt og vist at kunne magte kilder skrevet på islandsk. Artiklen rummede en velargumenteret og fyldig udbygning af U. Stutz' og Maurers diskussion af, hvorvidt der fandtes en egenkirke på Island. Inge konkluderede, at denne gamle privatejede kirkeform uden megen indblanding fra anden side, det være sig verdslige eller kirkelige instanser, sejrede i det middelalderlige Island.

Hun var fra 1960 til 1963 knyttet til Huitfeldt-projektet, et aldrig fuldført forskningsprojekt ved Historisk Institut i København, igangsat af professor Astrid Friis, hvis formål var at producere en kritisk udga-

Foregående side: Inge Skovgaard-Petersen ca. 2001. Foto: Grethe Lissner.

ve af Huitfeldts danmarkshistorie (10 bind, 1595-1604). 1963 blev hun amanuensis samme sted. Her virkede hun i årene frem til sin afgang 1999, fra 1971-77 som kandidat- og seniorstipendiat, fra 1977 som lektor, fra 1994 som adjungeret professor.

Inge og Vagn fik tre børn i 1962, 1963 og 1967. Fra privatlivet vil jeg også nævne, at hun i 1974 fik et alvorligt sygdomsanfald, en aneurisme, dvs. en pulsåresprængning i tindingen. Hun gav selv udtryk for, at hun herefter aldrig helt genvandt sine fulde evner og døjede med eftervirkningerne af anfaldet.

Fagligt dyrkede hun især tre felter, men på forskellig vis. Det vigtigste felt er allerede nævnt, nemlig arbejdet med den middelalderlige historieskrivning. Det andet var vikingetidens historie, det tredje den historiske metode.

Metode

En af de første discipliner på faget hed dengang kildelæsning, en slags indføring i fagets metode før det afgørende metodekursus, der førte frem til forprøven. En tidligere student har omtalt hende til mig som „en dygtig underviser, god til at forklare, tålmodig, men først og fremmet engageret – og så en ung kvinde mellem alle de gamle mænd!“

Inge engagerede sig tidligt i debatten om den historiske metode og skrev en række skarpsindige anmeldelser af den tids nye bøger om emnet. I *Historisk Tidsskrift* anmeldte hun i 1966 Rolf Torstendahls og Pentti Renvalls bøger (*Källkritik och vetenskapssyn i svensk historisk forskning 1820-1920*, 1964, *Den moderna historieforskningens principer*, 1965) og rapporterede samme sted fra den første nordiske metodekonference i Helsinki i 1965. Hun var fra 1969 til 1976 medlem af ledelsen af Den nordiske fagkonference for Historisk Metodelære og medvirkede også i følgende konferencer, både med organisering og med egne bidrag. I *Studier i Historisk Metode* nr. 6 fra 1972 skrev hun „Kritik af den klassiske metodelære,“ og i samme serie nr. 11, 1976 „Periodisering, et redskab for historieforskningen,“. Inge var alle dage en meget bevidst metodiker, og det var ikke mindst hendes tilgang til kilderne, der førte til nye resultater, herunder hendes læsning af kildematerialet som levn frem for beretning.

Hun var en flittig anmelder ved *Historisk Tidsskrift*, både af nordisk og udenlandsk litteratur, især inden for middelalderen. I 1960'erne var der næsten en anmeldelse skrevet af hende i hvert bind. Hun skrev mest på dansk, men har også repræsenteret dansk forskning gennem adskillige artikler i engelsksprogede tidsskrifter (*Scandinavian Journal of History*, 3 (1978), *Medieval Scandinavia*, 2 (1969) og værker som *The Cambridge History of Medieval Scandinavia* (2003) samt i antologierne

Medieval Queenship (1993) og *Archbishop Absalon of Lund and his World* (2000).

Det gælder alle Inges anmeldelser, at de var velkrevne, gedigne og kritiske på en velargumenteret måde. Eksempelvis førte hendes venlige afvisning af H. Kuhns *Das Alte Island* (*Historisk Tidsskrift*, 1974) til, at hun i anmeldelsen gav en meget grundig redegørelse for vanskelighederne ved at finde frem til det gamle islandske samfund. Kildematerialet var for usikkert.

Vikingetiden

I 1971 publicerede hun i *Historisk Tidsskrift* oversigtsartiklen „Vikingerne i den nyere forskning„. Hendes formål var at fremlægge en principiel drøftelse af kildegrundlaget og give en metodisk karakteristik af vikingetiden som forskningsobjekt. At præcisere, hvad vikingerne var, og hvilken betydning de havde i Europas og Nordens historie.

I oversigten demonstrerede hun både bredden i sin tilgang til emnet, sin orientering i udenlandsk relevant litteratur, sin bevidsthed om vigtigheden af at klargøre sin forskningsmetode og ikke mindst sin holdning til historie overhovedet. I den 30 sider lange artikel behandler hun som væsentlige felter vikingetogene, Danelagen, Rusland, handel, byer, vikingerne og metoderne. En opdateret forskningsoversigt inden for et bredt felt. I sin konklusion skriver hun: „Jo større synsfeltet er, desto flere discipliner skal beherskes„. Og hun kastede sig ud i inddragelse af forskning inden for mange discipliner, i de varmeste emner og diskussionsfelter som f.eks. vikingernes merkantile virksomhed i forhold til den krigeriske, den middelalderlige sognedannelse og vekselvirkningen mellem den kristne tro og den hedenske. Hun giver ofte udtryk for sin egen mening, men overlader også gerne til læseren at danne sig sit eget indtryk på grundlag af det fremlagte materiale. Som hun skriver: „Læseren må indstille sig på en aktiv stillingtagen til syntesens holdbarhed„.

Med forskningsoversigten var hun kørt i stilling til sit store bidrag til Gyldendals *Danmarks historie*, hvor hun skrev om oldtid og vikingetid (*Tiden indtil 1340. Bind 1*, 1977). Frem for at begynde sin fremstilling med en geografisk beskrivelse af det datidige danske land traf hun det markante valg at sætte et angelsaksisk verdenskort fra 900-tallet forrest i afsnittet. Hermed fremhævede hun datidens opfattelse af landets og fædrelandets plads i den store sammenhæng, og i samme åndedrag fik hun givet den danske og norrøne sagnhistorie en ny betydning og højere prioritering. Hun giver en fyldig gennemgang af de kendteste sagn – som hun selv elskede at fortælle – og får på indsigtfuld vis sat det komplicerede stof på plads: Sagnhistorien fortæller om den tid, den er forfattet i, og ikke om Danmarks fortid før 800.

I forskningsoversigten havde hun lagt grunden til fremstillingen, hvor det lykkedes hende at samle omfattende og spredt viden, bl.a. til et spændende afsnit om landbruget. Afsnittet er præget af grundige referencer til kildematerialet, ligesom hun redegør for principperne for fremstillingen. Inge var ikke teorifikseret, men meget eksplisit med hensyn til sin arbejdsproces. Hun karakteriserede vore dages forskning ved, at nu blotlægger man processen, så læseren selv har mulighed for at tage stilling. I det konkluderende afsnit s. 65 ender flere sætninger med et spørgsmålstegn. Hun demonstrerer her som andetsteds i sin produktion den holdning, at den endelige fremstilling om fortiden aldrig vil blive skrevet. I de næste tiår kom der en eksplosiv udvikling på den arkæologiske front, som ændrede meget i opfattelsen af forhistorien, men det var som nævnt først senere.

Saxo

Allerede i 1966 skrev hun i festskriftet til Aksel E. Christensen sin første artikel, en studie i Saxos behandling af Sven Tveskæg-figuren, et emne, hun var kommet ind på i sit arbejde med Huitfeldts krønike. Hun skrev „Saxo, historian of the Patria,, (*Medieval Scandinavia*, 2, 1969) og artiklen om Saxo i *Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder* (1970). Hun deltog i det tværfaglige Saxosymposium i 1971, hvorfra der udgik megen inspiration til en fornyet forskning. Bidragene udkom senere i *Saxostudier*, redigeret af Ivan Boserup (1975).

I *Historisk Tidsskrift* fremlagde hun i 1978 den store og grundige oversigt „Nye synsvinkler og metoder i studiet af den middelalderlige historieskrivning,, heri især præsentation af filologer og litterater som H. Beumann og E. Auerbach. Fælles for de to nævnte var deres kendskab til højmiddelalderens fælleskultur og deres understregning af, at hver tid har sin virkelighedsopfattelse. De påpegede vigtigheden af at kende en tids genrer og at læse værker som genrebestemte helheder. De fremdrog de middelalderlige lærdes brug af topoi, faste vendinger, og af figuraltypologien med dens evne til både at rumme en begivenhed og et forvarsel om en senere opfyldelse.

Med disputatsen fra 1987, *Da Tidernes Herre var nær*, skrev Inge – med stor kraftanstrengelse – den bog, der skulle omfatte og opsamle al den lærdom og indsigt, hun havde erhvervet sig siden sit første møde med Saxo. Her giver hun, omend kun i udvalgte dele af *Gesta Danorum*, en fremlæggelse af sin tolkning af værket set som en helhed. Hun finder, at boginddelingen kan føres tilbage til Saxo selv via Angers-fragmentet. Hendes hovedtese vender sig mod forestillingen (Curt Weibull 1915) om, at Saxo blot byggede på Absalons mundtlige beretning som kilden til de sidste bøger. Med stor lærdom påviser hun, hvorledes det gennemkomponerede værk indhenter viden og in-

spiration fra både nordisk og klassisk litteratur, såvel verdens- som bibelhistorie. Hun viderefører og udbygger Vilhelm Andersens ide om figuraltypologiens aftryk hos Saxo. Saxo skrev sit værk, så den ene del forudsagde den anden. Han fandt den historiske sandhed i typologien (Starkad som præfiguration af Eskil).

Saxos opfattelse af historien synes at være båret af grundpiller, der knyttede den til verdenshistorien, dvs. bibelhistorien og den romerske historie. Saxos værk er en nationalhistorie, en „ab origine gentis,, dvs. „fra folkets oprindelse,, efter europæisk mønster. Inge satte værket ind i mange sammenhænge for at opnå den bedst mulige forståelse. Hun belyste Saxos forhold til den norrøne tradition og hans plads i den vesteuropæiske tradition, som den havde udfoldet sig i 1100-tallet. Denne periodes kendskab til og optag af antikkens og middelalderens egen litteratur, det være sig historieskrivning eller litterære værker, havde hun sat sig ind i via en enorm belæsthed og energi. Inge viste til fulde betydningen af at betragte tidens danmarkshistoriske værker som en del af det europæiske lærde miljø. At skrive om en historieberetter som Saxo var historieskrivning i anden potens.

Hendes indsats blev båret af begejstring for opgaven og blev både frugtbargjort og ikke mindre krævende af, at tiden fra 1965 og frem bød på mange nye fine bud på gåden Saxo, der krævede stillingtagen og eventuel indarbejdelse i hendes igangværende studier. Det gælder studier fra litteraturforskningen som Anker Teilgaard Laugesens værk *Middelalderlitteraturen* (1966), filologernes arbejde som f.eks. Karsten Friis-Jensens studier, hvor Saxos afhængighed af latinske klassikere blev påvist, og litterære undersøgelser som Kurt Johannessons *Saxo Grammaticus*, hvor en ny helhedstolkning blev fremlagt, byggende på en forestilling om Saxo som platoniker. Sidstnævnte værk fra 1978 anmeldte Inge fyldigt og ret kritisk i *Historisk Tidsskrift* (1980, hæfte 1).

Inges bidrag til antologien *Archbishop Absalon of Lund and his World*, Roskilde Museums Forlag i 2000, redigeret af Inge i samarbejde med nu afdøde Karsten Friis-Jensen, var en frugt af to initiativer med tilknytning til museet, nemlig udstillingen om Absalon 1996, der affødte publikationen *Absalon, fædrelandets fader*, samt et følgende tværfagligt symposium samme år med emnet „Absalon og Saxo,,.

Inges bidrag i publikationen fra 2000, „Saxo, the clericus of Absalon,, er en værdig afslutning på en lang forskerkarrieres behandling af hovedværket i dansk middelalderlig historieskrivning. Med lethed og klarhed ridser Inge forløbet i Saxoforskningen op, fra A.D. Jørgensen over Weibull-brødrene og Arup til Sture Bolin og Aksel E. Christensen. Artiklen udtrykker hendes glæde og forbundethed med tidligere historikere: Lange citater fra A.D. Jørgensens arbejde viser Inges glæde over denne åndsbeslægtede, engagerede og velformulerede

historiker. Hun skriver indlevet om, hvorledes Arup måtte opleve den barske modtagelse af sin Danmarkshistorie, der satte det materielle i højsædet. Arup var ikke meget for tidligere tiders patriotisme og nationalfølelse. Aksel E. Christensen var den, der i *Kongemagt og Aristokrati* (1945) efterlyste en læsning af Saxo som levn, og på dette felt var Inge en strålende elev. Med den allerede omtalte disputats satte hun et mærke i Saxoforskningen, og siden da må alle, der beskæftiger sig med Saxo, referere til hende. I 2000-bidraget følger hun linjen helt op til udgivelsesåret og glæder sig over den voksende deltagelse fra filologers og litteraters side. I 2004 udgav hun endnu en artikel i *Historisk Tidsskrift* med udgangspunkt i Saxo, nemlig „Amleds rolle i Saxos Danmarkshistorie,,.

Med viden om, hvor meget sygdommen i 1974 havde tæret på Inges kræfter, må man værdsætte, at det lykkedes hende at få skrevet disputatsen. I denne afhandling lægges der op til udfoldelse af flere af de anlagte perspektiver, som hun ikke selv nåede at gennemføre.

Inge var inspireret af Aksel E. Christensen og Tage E. Christiansen, men ingen af dem nåede at læse disputatsen. Det var der andre, der gjorde og vil gøre. Inge var et beskedent menneske, der nok vidste, hvad hun var værd, men havde den tro, at hver ny forsker vil vurdere historien ud fra netop sine forestillinger og sin personlighed. Det sidste punktum bliver ikke sat. Ingen kommende Saxo-forsker bør gå glip af den arv, Inge har efterladt sig.

En kreds af historikere dedicerede i 1994 bogen *Clios døtre gennem hundrede år* til hende. Inge var et beskedent og hjælpsomt menneske, en god kollega, vellidt og agtet for sit betydningsfulde virke i Clios tjeneste. Det omfattede bl.a. medlemskab af Dansk Selskab for Oldtid og Middelalder, Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie, Den Arnamagnæanske Kommission fra 1988 (efor 1992-99) og posten som konsulent ved Marinarkæologisk Forskningscenter 1994-99.